

Методология за определяне на подпомагането по интервенция „Райони, изправени пред природни или други специфични ограничения“¹

В предговора на Регламент (ЕС) 2021/2115, параграф 74 е залегнал принципът, че с цел да се гарантират справедливи доходи и устойчив селскостопански сектор на територията на Съюза държавите членки могат да предоставят подпомагане на земеделските стопани в райони с природни и други специфични за района ограничения. Съгласно регламента за стратегическите планове – чл.71, параграф 1, подпомагането за районите с различни природни и други специфични ограничения трябва да бъде насочено към постигане и реализиране на специфичните и хоризонтални цели на новата ОСП. Според чл.71, параграф 4 – държавите членки могат да отпускат плащания по настоящия член само с цел компенсиране на бенефициерите за всички или за част от допълнителните разходи и пропуснатите приходи, свързани с природни или други специфични за района ограничения в съответния район. .

Методологията за определяне на компенсаторните плащания за земеделски стопани, осъществяващи дейност в райони с природни и други ограничения се основава на определяне на пропуснати доходи и осъществени допълнителни разходи в сравнение с районите, които нямат такива ограничения. При подготовката на методологията са направени анализи на райони със следните ограничения: планински райони, райони с лошо-почвени условия, наричани по-долу други необлагодетелствани райони и районите, незасегнати от някое от двете ограничения, наричани в документа незасегнати от природни ограничения райони. Интервенцията се предвижда да се прилага в 3 направления:

- Плащания за планински райони;
- Плащания за райони, различни от планинските райони, със съществени природни ограничения;
- Плащания за райони със специфични ограничения.

Определянето на необлагодетелстваните райони се извършва на ниво землище – LAU 2, което съответства на населено място, но при изчисленията са правени допускания за съотношенията и дяловете на отделните групи култури в производствената структура на стопанствата. Данните които са използвани са основно от Системата за счетоводна и земеделска информация (FADN), където могат да бъдат намерени и открити данни за икономическите и производствени резултати в различните типове райони. Съгласно Регламент 1305/2013 на Европейския парламент и Европейската Комисия, Чл.32, Параграф 4 се дава възможност за финансово подпомагане и в случаите, когато най-малко 60% от земеделската площ отговаря на поне два от критериите, включващи 4 биофизични области всеки в рамките на не повече от 20% от определената прагова стойност по тези критерии, което е възприето за изчисляване на компенсаторното плащане за райони със специфични ограничения. Изчисляването на плащането за райони със специфични ограничения е производно на изчисленията за райони различни от планинските със съществени природни ограничения, където се отчита дела на площта, която попада под някакви природни ограничения и девиацията на добивите, която служи за степенуване на вътрешните условия на необлагодетелстваните райони. Определянето на необлагодетелстваните районни характеристики се прави въз основа на оценката на почвите (почвен бал) и корекционни коефициенти за климат, ерозия, засоленост, заблатеност, каменистост и напояване (ако има такова) се получава крайната оценка на екологичните условия „полско бонитетно число“ за отделните земеделски култури. В

¹ Институт по аграрна икономика - ССА

бонитетната оценка комплексно намират отражение неблагоприятни почвени, климатични и релефни фактори, които са изразени чрез числени стойности. Компенсаторните плащания в планинските и другите необлагодетелствани райони се определят чрез разликата в брутните маржини (получените приходи, от които са извадени съответните разходи за производството) на хектар между тях и средните показатели за незасегнатите райони на страната, определени на базата на разликите в добивите, приходите и разходите на основните земеделски култури.

Алгоритъмът за определяне на компенсаторните плащания може да бъде описан по следния начин:

Определените основни култури, отглеждани в планинските и другите необлагодетелствани райони се калибрират по експертни оценки от бонитетния бал за референтните култура в съответните типове необлагодетелствани район, което позволява определянето на добива от тази култура. Добивите, умножени по средните цени на референтните култури дава възможност да се изчисли брутната продукция на хектар. За да бъде изчислена брутната продукция за целия район се използват теглови коефициенти, базирани на структурата на представителните култури в конкретния разглеждан район. Структурата на различните култури в разглежданите райони – планински необлагодетелствани, други необлагодетелствани и райони и райони незасегнати от природни ограничения, е изчислена на базата на претеглената относителна тежест на тези основни култури в структурата на земеползването в трите района. Брутната продукция по култури минус общите разходи за отглеждането на тези култури дават брутният маржин (или нетния доход от дейността). Разликата между брутният маржин на незасегнатите райони и планинските, и съответно другите необлагодетелствани райони ни дават размера на пропуснатия доход, който служи и като база за определяне на компенсаторното плащане в съответния район.

При осъществяването на изчисленията са следвани следните стъпки:

- определяне на добиви, цени, разходи, приходи и брутен маржин за отглеждани основни земеделски култури в райони, незасегнати от природни ограничения;
- определяне на добиви, цени, разходи, приходи и брутен маржин за отглеждани основни земеделски култури в планинските необлагодетелствани райони – НР1;
- определяне на добиви, цени, разходи, приходи и брутен маржин за отглеждани основни земеделски култури в други необлагодетелствани райони – НР2;
- извеждане на разликите между добивите за степенуване размера на намалената производителност при райони със специфични ограничения различни от планинските и съотнасяне към дела на вътрешните разделения в обхвата на районите със специфични ограничения, обозначени като НР3;
- Определяне на разликите в основните показатели;
- Предлагање на компенсаторни плащания за преодоляване на различията

Важен етап е и изборът на основни групи земеделски култури, които са характерни за земеделието и за различните типове райони. Използвани са различни източници на информация, като основно това са официални производствени данни на отдел „Агростатистика” на МЗМ, НСИ, както и Системата за земеделска и счетоводна информация, както и експертни оценки, отнасящи се до технологичните и производствени разпространени практики при отглеждането на културите. При извършването на експертна оценка са използвани наблюдения и полеви проучвания,

които са част от научно-изследователския опит и натрупаните резултати в Институт по аграрна икономика, Центъра за икономически изследвания в селското стопанство (САРА) и др. Референтният период за извършване на изчисленията е 2018-2020 г., като са направени частични индексации на разходите компоненти, за времето след 2020 г- зарази значителната динамика на цените на използваните ресурси.

Основните производствени и икономически показатели, които участват в определянето на brutните маржини (нетния доход) при отделните култури в отделните райони са:

- **Добив** – среден добив на разглежданите култури за разглежданите райони, представени в т/ха. При определянето на добивите средно за незасегнатите райони на страната са използвани данни за предходните три години. Чрез бонитетната оценка, измерена в балове, и нивото на фактически получения добив на един бонитетен бал, се определя добивът на хектар при планинските и другите необлагодетелствани райони.
- **Цени** – за целта е ползвана информация от Националния статистически институт /НСИ/, които се отнасят до цените на основните селскостопански стоки, както и индекс на цените на вложенията за текущо потребление в земеделието.
- **Брутна продукция (общи приходи)** – изчислена, като полученият добив се умножи по съответните цени. Изчислява се и **претеглена брутна продукция**, която е обобщаващ показател и се изчислява с помощта на тегловите коефициенти (дяловете) на всяка култура в разглеждания район
- **Разходи** – общите разходи за отглеждането на анализирания култури в отделните райони. Те включват разходи за семена, посадъчен материал, торове и химикали за растителна защита, горива, разходи за труд пряко свързани с производството. Данните са от експертни оценки на учени от ИАИ на база на събирана и анализирана информация по култури. Поради естествените различия на нивата на разходите при различните култури в зависимост от прилаганите технологии, интензификация и цялостната структура и управление на стопанствата бяха определен средни променливи разходи, които максимално да отразяват състоянието на земеделското производство в различните райони. Прави се диференциация при производствените разходи в районите незасегнати от природни ограничения, при планинските райони и при районите с други ограничения.
- **Брутен марж (нетен доход)** – разликата между общите приходи и направените разходи.
- **Девияцията** за получаване на компенсаторното плащане при НР3, което се прави чрез измерване на стандартното отклонение между средните добиви във включените представителни култури в НР2 и същите в нормалните (не-необлагодетелстваните) райони. Това се използва, за да се получи стойността на пропуснатите ползи в земите в НР2, които попадат и са засегнати от природни ограничения и отговарящи на условията за такива и тези, които са в територията на землището но са извън първите;
- **Производна** на компенсаторното плащане за НР3 чрез модулиране на разликите във вътрешните производствени условия в НР3, отчитайки степента на специфичните природни и други ограничения, използвайки девиацията на полученото средно подпомагане за НР2;

Изчислява се и **претеглен брутен марж**, който е обобщаващ показател и се изчислява с помощта на тегловите коефициенти (дяловете) на всяка култура в разглеждания район.

Това е основният показател, на чиято база се изчислява компенсаторното плащане. На база на разликите между изчислените претеглени брутни маржове при отделните култури се определя размера на компенсаторните плащания в отделните райони.

Алгоритъм за изчисляване на основни икономически показатели в планинските и други необлагодетелствани райони различни от планинските спрямо районите извън необлагодетелстваните за определяне на компенсаторните плащания

Компенсаторни плащания за ха ИЗП в планински райони и други НР					
		Мерна единица	В незасегнатите райони на страната	В планински райони	В други НР2
Средни добиви на основни култури	1				
Пшеница		т/ха	4,9	3,5	3,9
Царевица		т/ха	6,8	4,5	5,5
Картофи		т/ха	30	35	35
Люцерна		т/ха	5	3,5	4,5
Ливади и пасища (сено)		т/ха	3	2,7	3
Овощни и зеленчуци		т/ха			
Лозя		т/ха	3	2,5	2,5
Тютюн		т/ха	5	2,5	4
Средни цени	2				
Пшеница		лв/т	400	400	400
Царевица		лв/т	350	350	350
Картофи		лв/т	400	400	400
Люцерна		лв/т	200	200	200
Ливади и пасища (сено)		лв/т	150	150	150
Овощни и зеленчуци					
Лозя		лв/т	4000	4000	4000
Тютюн		лв/т	750	750	750
Брутна продукция	3=1*2				
Пшеница		лв/ха	1960	1400	1560
Царевица		лв/ха	2380	1575	1925
Картофи		лв/ха	12000	14000	14000
Люцерна		лв/ха	1000	700	900
Ливади и пасища (сено)		лв/ха	450	405	450
Овощни и зеленчуци		лв/ха	12000	10000	10000
Лозя		лв/ха	8900	5400	7300
Тютюн		лв/ха	3750	1400	3000
Дял на основни култури	4				
Пшеница		%	48,0%	10,0%	20,0%
Царевица		%	28,0%	0,0%	20,0%
Картофи		%	1,0%	13,0%	10,1%

Люцерна		%	9,0%	1,0%	1,0%
Ливади и пасища (сено)		%	5,0%	69,0%	38,4%
Овощни и зеленчуци		%	5,0%	1,0%	1,0%
Лозя		%	4,0%	0,0%	2,0%
Тютюн		%	0,0%	6,0%	7,5%
Обща Претеглена Брутна продукция Основни култури Планински райони	5 =Σ(3*4)	лв			
Разходи - средни	6				
Пшеница		лв/ха	950	720	840
Царевица		лв/ха	1000	830	950
Картофи		лв/ха	7700	8300	8300
Люцерна		лв/ха	750	620	710
Сено		лв/ха	300	280	300
Овощни и зеленчуци		лв/ха	4400	3600	4100
Лозя		лв/ха	1200	900	1200
Тютюн		лв/ха	9000	9000	9000
Брутен марж	7=3-6				
Пшеница		лв/ха	1010	680	720
Царевица		лв/ха	1380	745	975
Картофи		лв/ха	4300	5700	5700
Люцерна		лв/ха	250	80	190
Сено		лв/ха	150	125	150
Овощни и зеленчуци		лв/ха	4500	1800	3200
Лозя		лв/ха	2550	0	1800
Тютюн		лв/ха	3000	1000	1000
Претеглен брутен марж	8 =Σ(7*4)	лв	1271,2	974,05	1117,2
Разлика Брутен марж – В страната – в планински райони		лв		297,15	154
		евро		152	79

Предложение за размера на компенсаторните плащания

На база направените разчети за пропуснати ползи дължащи се на неблагоприятните природно-климатични и другите специфични ограничения, както и на предложените класове се изчислява диференциално компенсаторно плащане в различните прагови граници. Изчислението на предложените плащания по класове е направено като произведение между максималното плащане на хектар, което се отнася за най-ниския клас умножено по пропорцията между горната граница за най-малкия клас и медианата на всеки следващ клас, включен в структурата.

Размер на структурните класове за подпомагане в необлагодетелствани райони	НР в планински райони, евро/ха	Плащания за райони, различни от планинските райони, със съществени природни	Плащания за райони със специфични ограничения, евро/ха
--	--------------------------------	---	--

		ограничения, евро/ха	
Прагови клас до 30 ха	152	79	74
Прагови клас 30 - 70 ха	91	47	44
Прагови клас 70 - 100 ха	53	28	26
Прагови клас над 100 ха	38	20	19

*Стойността на плащането в евро е изчислено с курс 1 евро =1,95583 лева